



ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
Кафедра теорії та історії держави і права

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ
Силабус навчальної дисципліни

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Галузь знань	D Бізнес, адміністрування та право
Спеціальність	D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітня програма	Доктор філософії з фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку https://surl.li/kqaclo
Статус дисципліни	Обов'язкова
Форма навчання	Заочна
Рік підготовки, семестр	1 курс, 1 семестр
Обсяг дисципліни	5,0 кредитів ЄКТС / 150 годин, у тому числі, самостійної роботи – 126 години, лекційних – 14 годин, семінарських – 10 годин
Форма семестрового контролю	Екзамен
Мова викладання	Українська
Інформація про викладачів	Лекції, семінари, консультації, екзамен: Савенко Віктор Васильович (https://www.univer.km.ua/pro-universytet/kafedry/kafedra-teoriyi-ta-istoriyi-derzhavy-i-prava/naukovo-pedahohichni-pratsivnyky), професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Профілі у наукових базах даних: ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9334-6785 Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=KzhjHMgAAAAJ&hl=uk Researcher: https://publons.com/researcher/R-5204-2018 Scopus:

	https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=60033126600&origin=recordpage Web of Science: https://www.webofscience.com/wos/author/record/1198985
Розміщення курсу	Google classroom «Філософія науки» https://surl.li/atoqmd
Консультації	Офлайн консультації: згідно із затвердженим розкладом; Онлайн консультації: за попередньою домовленістю електронною поштою та Google meet у робочі дні з 9.00 до 17.00; Консультації до екзамену: напередодні екзамену згідно із затвердженим розкладом.

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	<p style="text-align: center;">Загальні компетентності</p> <p>ЗК 01. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 05. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку на основі системного наукового світогляду, професійної етики, загального культурного кругозору.</p> <p style="text-align: center;">Спеціальні компетентності</p> <p>СК 04. Здатність застосовувати цифрові інструменти й інформаційно-аналітичні програмні продукти та системи для обґрунтування, підтвердження/спростування гіпотез та визначення тенденцій розвитку об'єктів дослідження у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.</p>
Програмні результати навчання	<p>ПР 01. Глибоко розуміти загальні принципи та методологію наукових досліджень та застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.</p> <p>ПР 03. Обґрунтовувати актуальність досліджень, можливість досягнення поставлених цілей з урахуванням наявних ресурсів, формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати аналізу наукових літературних джерел, економіко-математичного моделювання, аргументувати висновки за результатами досліджень.</p>
Місце дисципліни в логічній схемі	Знання цієї навчальної дисципліни слугуватимуть базою для подальшого вивчення дисциплін: «Методологія наукової та педагогічної діяльності»; «Психологія та педагогіка в освітньо-науковій діяльності»; «Організаційні та правові засади підготовки і захисту дисертації».
Зміст навчальної дисципліни	<p>Тема 1. Предмет та основні концепції сучасної філософії науки.</p> <p>Тема 2. Наука в культурі сучасної цивілізації.</p> <p>Тема 3. Виникнення науки та основні етапи її розвитку.</p> <p>Тема 4. Наука як соціальний інститут.</p> <p>Тема 5. Становлення науки в новоевропейській культурі.</p> <p>Тема 6. Структура наукового знання.</p> <p>Тема 7. Засновки науки та її структура.</p> <p>Тема 8. Динаміка як процес породження нового знання.</p>

	<p>Тема 9. Наукові традиції і наукові революції. Тема 10. Особливості сучасного етапу розвитку науки.</p>
<p>Рекомендовані джерела для вивчення навчальної дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">Основні джерела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дзьобань О. П. Філософія науки : підручник. ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». Київ; Одеса : Фенікс, 2024. 516 с. 2. Максюта М., Соколова О. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2020. 307с. 3. Рубанець О. М. Філософські проблеми наукового пізнання: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2022. 228 с. 4. Семенюк Е. П., Мельник В. П. Філософія сучасної науки і техніки: підручник. 3-тє вид., випр. та допов. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с 5. Петрук Н. К., Гапченко О. В, Левченко А. В. Філософія науки: навчальний посібник. Хмельницький: ХНУ, 2018. 271 с. 6. Філософія науки: підручник / І. С. Добронравова та ін.; за ред. І. С. Добронравової. Київ: Київський університет, 2018. 255 с. 41. 7. Філософія освіти і науки: навчальний посібник / І. С. Алексейчук та ін.; відп. ред.: І. С. Алексейчук, Л. І. Мозговий. Слов'янськ: Вид-во Маторіна Б. І., 2019. 365 с. 8. Філософські аспекти наукового пізнання: навчальний посібник /О. Ю. Панфілов, О. П. Дзьобань, І. М. Будур та ін.; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, 2019. 276 с. 9. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки: підручник для аспірантів усіх спеціальностей. Харків: ХНУРЕ, 2017. 177 с. <p style="text-align: center;">Допоміжні джерела</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Trush T., Tytarenko V. Main tasks of the university during the russian-ukrainian war. <i>Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія</i>, 1 (10), 2024, с.46-51. 2. Vdovychenko H., Pohorily A. Popularizing the Philosophy of Cosmology in the Ukrainian SSR in the Second Half of the 20th Century: Readers Discover the Secrets of the Micro-World and the Universe. <i>Philosophy and Cosmology, Volume 35</i>, 2025, С. 246-269. 3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: колективна монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с. 4. Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку; за наук. ред. А.С. Синиці. Львів: Літопис, 2014. 374 с. 5. Антологія сучасної філософії науки, або усмішка ASIMO; за наук. ред. В.П. Мельника та А.С. Синиці. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 568 с. 6. Бліхар В.С., Цимбалюк М.М., Гайворонюк Н.В., Левкулич В.В., Шандра Б.Б., Свищо В.Ю. Філософія: підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. 7. Грабович О. М. Філософія наукових теорій. Нарис перший: назви та реалії: монографія / О. М. Габович, В. І. Кузнєцов; відп. ред. Т. В. Гардашук. Київ: Наукова думка, 2023. 517 с. 8. Губерський Л.В., Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: історія, суспільство, освіта: підручник. Київ: ВПЦ «Київський ун-т», 2018. 591 с.

9. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підручник / 3-тє вид., переробл. Харків: Право, 2020. 432 с.
10. Дзьобань О. П., Яроцький В. Л. Герменевтичний метод у сучасних цивілістичних дослідженнях: до питання про доцільність застосування. *Інформація і право*. 2017. № 2 (21). С. 5–12.
11. Добронравова І.С. Практична філософія науки. Суми, 2017. 352 с.
12. Добронравова І.С. Філософія і методологія науки: підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 223 с.
13. Карівець І., Кадило А. Сучасна філософія науки: теми й проблеми: навчальний посібник. Львів: Новий світ-2000, 2024. 141 с.
14. Кіпенський А. В., Тарароєв Я. В. Техніка, наука і духовність у ХХІ сторіччі: філософський аналіз. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2023. № 1. С. 6–14.
15. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислитель, ідеї, концепції: підручник. Київ: Книга, 2005. 528 с.
16. Кузнецов В., Орехова А., Саган М. Філософія наукових теорій як відгалуження теоретичної філософії. Частина I. *Sententiae, Volume XLIV, Issue 2*, 2025. С. 224-252.
17. Кузь О.М., Чешко В.Ф. Філософія науки: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
18. Кузьменко В. В., Боняк В. А., Сердюк І. А. Теоретичні основи соціальних наукових проєктів античності: навчальний посібник / за ред. д-ра філос. наук, проф. В. В. Кузьменка. Дніпро: ДДУВС, 2020. 95 с.
19. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
20. Павко, А. Українська фундаментальна наука – інтелектуальний чинник у формуванні традицій і цінностей європейської цивілізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія*, 1(10), 2024, С. 26-31.
21. Петрушенко В.Л. Філософія: підручник. 4-е видання, виправл. і доповн. Львів: Магнолія плюс, 2006. 506 с.
22. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: підручник. Київ: Академвидав, 2008. 592 с.
23. Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2012. 291 с.
24. Савенко В. В. Ігнатенко Н.В. Генеза державної політики в галузі освіти в Україні періоду незалежності Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць ЮФ ЗУНУ. Тернопіль: ЗУНУ. 2021. Випуск 3. С 43–48.
25. Савенко В.В., Ігнатенко Н.В. Громадянська освіта в Україні: проблеми нормативно-правового регулювання та імплементації в освітній простір. Національні інтереси України. Розділ: Право 2025. № 8(13) С 420 – 432.
26. Савенко В.В., Ігнатенко Н.В. Правові механізми реалізації реформи середньої освіти в Україні: аналіз нормативної бази 2017-2025 рр.», *Наука і техніка сьогодні*, Серія: Право, 2025. № 8(49) С 94-106
27. Савенко В.В., Ігнатенко Н.В. Практична підготовка вчителя громадянської та історичної освітньої галузі: концептуальні засади та структурна модель. *Вісник науки та освіти*. Серія: Педагогіка. 2025. №5. С. 1418– 1430.

	<p>28. Сакун А. В. Евристика сучасності: знання, інновація, творчість: монографія. Київ: Книга, 2015. 351 с.</p> <p>29. Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження: навч.-метод. посібник для підготовки докторів філософії «Doctor of Philosophy» (PhD) / І.Г. Утюж та ін. Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. 76 с.</p> <p>30. Філософія сучасної науки і техніки: підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. Вид. 3-тє, випр. та допов. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.</p> <p>31. Філософія: навчальний посібник / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та ін.; за ред. І.Ф. Надольного. 8-е вид., стер. Київ: Вікар, 2011. 455 с.</p> <p>32. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.</p> <p>33. Цехмістро У.З. Голістична філософія науки. Харків: Акта, 2013. 279 с.</p> <p>34. Щерба С.П., Заглада О.А. Філософія: підручник . 3-є вид. Житомир: Полісся, 2009. 548 с.</p> <p>35. Ямко Н. М. Цивілізація. Дослідження історичного досвіду. (Філософія історії): монографія в 3-х кн. / ред. Ю. Я. Вовк. Тернопіль: StereoArt, 2017. 683 с.</p>
--	--

Навчальний контент

Методи навчання та форми поточного контролю	<p>Під час лекційних занять застосовуються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) традиційний усний виклад змісту теми; 2) створення проблемних ситуацій; 3) слайдова презентація; 4) експрес-опитування, діалог, дискусія, вікторина Kahoot; 5) методи активного слухання та методи зворотного зв'язку. <p>На семінарських заняттях застосовуються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дискусійне обговорення проблемних питань; 2) вирішення ситуаційних завдань та кейсів із застосуванням сучасних інформаційних технологій; 3) методи активного слухання, диференціації та методи рефлексії. <p>Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни може проводитися у формах:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) усне або електронне (у тому числі тестове) бліц-опитування здобувачів вищої освіти щодо засвоєння матеріалу; 2) усне або електронне (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях; 3) виконання практичних завдань із застосуванням сучасних інформаційних технологій; 4) захист підготовленої презентації.
Лекційні заняття	<p style="text-align: center;">Лекційне заняття 1</p> <p>Тема 1. Предмет та основні концепції сучасної філософії науки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія науки як дисципліна 2. Три аспекти буття науки: наука як пізнавальна діяльність, як соціальний інститут, як особлива сфера культури. 3. Сучасна філософія науки як дослідження закономірностей наукового пізнання. 4. Методологічні підходи у філософії науки.

5. Основні концепції та проблеми сучасної філософії науки.

Лекційне заняття 2

Тема 2. Наука в культурі сучасної цивілізації. Тема 3. Виникнення науки та основні етапи її розвитку.

1. Традиціоналістський і техногенний типи цивілізаційного розвитку.
2. Особливості наукового пізнання. Наука і філософія. Наука і мистецтво. Наука і повсякденність.
3. Роль науки в сучасній освіті і вихованні.
4. Переднаука і наука.
5. Дві стратегії породження знань: узагальнення практичного досвіду і конструювання теоретичних моделей.

Лекційне заняття 3

Тема 4. Наука як соціальний інститут.

1. Розмаїття підходів до визначення соціального інституту науки.
2. Історичні етапи розвитку інституційних форм наукової діяльності.
3. Комп'ютеризація науки та її наслідки.

Лекційне заняття 4

Тема 5. Становлення науки в новосхідній культурі.

1. Світоглядна роль науки в новосхідній культурі.
2. Формування ідеалів математизованого та дослідного знання.
3. Передумови виникнення експериментального методу.
4. Формування дисциплінарно організованої науки.
5. Становлення соціальних і гуманітарних наук.

Лекційне заняття 5

Тема 6. Структура наукового знання. Тема 7. Засновки науки та її структура.

1. Наукове знання як динамічна складна система. Багатоманітність типів наукового знання.
2. Особливості емпіричного знання. Специфіка та архітектоніка теоретичного знання.
3. Ідеали і норми дослідження та їх соціокультурна співмірність. Наукова картина світу.
4. Відношення онтологічних постулатів науки до світоглядних доміант культури.
5. Філософські засновки науки

Лекційне заняття 6

Тема 8. Динаміка як процес породження нового знання.

Тема 9. Наукові традиції і наукові революції.

1. Історична мінливість механізмів породження наукових знань.
2. Класичний і неklasичний варіанти формування теорій.
3. Розвиток засновків науки під впливом нових теорій. Роль аналогій в теоретичному пошуку.
4. Типи наукової раціональності.
5. Взаємодія традицій і виникнення нового знання. Наукові революції як перебудова засновків науки.

	<p style="text-align: center;">Лекційне заняття 7</p> <p style="text-align: center;">Тема 10. Особливості сучасного етапу розвитку науки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні риси сучасної постнекласичної науки. 2. Сучасні процеси диференціації та інтеграції науки. 3. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу. Нові етичні проблеми науки в XXI столітті. 4. Наука і паранаука. 5. Роль науки в подоланні сучасних глобальних криз.
<p style="text-align: center;">Семінарські заняття</p>	<p style="text-align: center;">Семінарське заняття 1</p> <p style="text-align: center;">Тема 1. Предмет та основні концепції сучасної філософії науки.</p> <p style="text-align: center;">Тема 2. Наука в культурі сучасної цивілізації</p> <p style="text-align: center;"><i>Питання для усного опитування та дискусії</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Логікоепістемологічний підхід до дослідження науки. 1.2. Позитивістська традиція у філософії науки. 1.3. Розширення поля філософської проблематики в постпозитивістській філософії науки (концепції К. Поппера, І. Лакатоса, З. Куна, П. Фейерабенда, М. Полани). 1.4. Соціологічний і культурологічний підходи до дослідження науки. 1.5. Інтерналізм та екстерналізм у розумінні механізмів наукової діяльності. 1.6. Базові цінності традиціоналістського та техногенного типу цивілізаційного розвитку. 1.7. Цінність наукової раціональності. 1.8. Особливості наукового пізнання. Наука і повсякденність. 1.9. Функції науки: світоглядна, виробнича, соціальна. <p style="text-align: center;">Методи навчання та форми поточного контролю</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) усна відповідь – 3 бали. 2) завдання для самостійного виконання – 2 бали. <p style="text-align: center;">Семінарське заняття 2</p> <p style="text-align: center;">Тема 3. Виникнення науки та основні етапи її розвитку.</p> <p style="text-align: center;">Тема 4. Наука як соціальний інститут</p> <p style="text-align: center;"><i>Питання для усного опитування та дискусії</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Виникнення науки. 2.2. Наукове та позанаукове знання: джерела формування. 2.3. Наука в Стародавньому Єгипті та Стародавній Греції (особливості). 2.4. Розвиток логічних норм наукового мислення в середньовічних університетах. 2.5. Неоднозначність у визначенні науки як соціального інституту. 2.6. Історичний розвиток інституалізованих форм наукової діяльності (наукові співтовариства, наукові школи). 2.7. Особливості підготовки наукових кадрів. 2.8. Комп'ютеризація наукової діяльності. 2.9. Державне регулювання наукової діяльності. <p style="text-align: center;">Методи навчання та форми поточного контролю</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) усна відповідь – 3 бали. 2) завдання для самостійного виконання – 2 бали.

Семінарське заняття 3

Тема 5. Становлення науки в новоєвропейській культурі.

Тема 6. Структура наукового знання.

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Світоглядна роль науки в новоєвропейській культурі.
- 3.2. Проблема методу в науці Нового часу (Г. Галілей, Ф. Бекон, Р. Декарт).
- 3.3. Формування науки як професійної діяльності.
- 3.4. Класифікація наук.
- 3.5. Світоглядні засади правознавчих досліджень.
- 3.6. Емпіричний і теоретичний типи знання.
- 3.7. Особливості та структура емпіричного знання.
- 3.8. Теоретичне знання: структура, первинні теоретичні моделі і закони, парадигмальні зразки вирішення задач.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) усна відповідь – 3 бали.
- 2) завдання для самостійного виконання – 2 бали.

Семінарське заняття 4

Тема 7. Засновки науки та їх структура.

Тема 8. Динаміка науки як процес породження нового знання.

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Система ідеалів і норм як схема методу діяльності.
- 4.2. Історичні форми наукової картини світу. Нелінійна картина світу.
- 4.3. Картина світу як онтологія, як форма систематизації знань, як дослідницька програма.
- 4.4. Філософські ідеї як евристика наукового пошуку.
- 4.5. Логіка і методологія науки.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) усна відповідь – 3 бали.
- 2) завдання для самостійного виконання – 2 бали.

Семінарське заняття 5

Тема 9. Наукові традиції і наукові революції.

Тема 10. Особливості сучасного етапу розвитку науки.

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Проблема типології наукових революцій.
- 5.2. Соціокультурні передумови глобальних наукових революцій.
- 5.3. Перебудова засновків науки і зміна сенсів світоглядних універсалий культурі.
- 5.4. Прогностична роль філософського знання.
- 5.5. Глобальні революції і типи наукової раціональності.
- 5.6. Історична зміна типів наукової раціональності: класична, неокласична, постнеокласична.
- 5.7. Сучасні процеси диференціації та інтеграції науки. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
- 5.8. Нові етичні проблеми науки в XXI столітті.

Методи навчання та форми поточного контролю

- 1) усна відповідь – 3 бали.
- 2) завдання для самостійного виконання – 2 бали.

**Самостійна
робота
здобувачів
вищої освіти**

Тема 1. Предмет та основні концепції сучасної філософії науки

Завдання 1. Підготуйте презентацію про взаємозв'язки філософії науки з іншими науками. – 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. Структуруйте матеріал за логікою “від загального до конкретного”. Почніть із короткого пояснення, що таке філософія науки та її предмет. Далі послідовно розкрийте її зв'язки з окремими науками (природничими, соціальними, гуманітарними).
2. Використовуйте міждисциплінарні приклади. Для кожного зв'язку подавайте конкретні приклади. Це допоможе зробити матеріал зрозумілим і наочним.
3. Поєднуйте текстову інформацію з візуальними елементами. Обмежуйте кількість тексту на слайдах, використовуйте схеми, таблиці та діаграми для показу взаємозв'язків.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає специфіка науки як особливої сфери людської свідомості та світогляду?
2. Розкрийте основні напрямки та форми взаємодії науки з іншими типами й рівнями світогляду.
3. У чому полягає практична роль науки, її світоглядна, культуротворча і людинотворча функції?
4. На які класи поділяється сучасна наука? Охарактеризуйте взаємозв'язок та відмінності між науковим і ненауковим знанням.
5. Стисло охарактеризуйте основні варіанти філософського розуміння відмінностей та взаємодії філософії та науки.
6. Яким був історичний розвиток поняття «філософія науки» та в чому полягає його сучасний зміст?
7. Охарактеризуйте структуру і функції філософії науки.
8. Яка специфіка філософського обґрунтування права у порівнянні з міфологічним, релігійним, науковим?
9. Назвіть основні концепції онтологічної природи науки.

Тема 2. Академічна доброчесність

Завдання 1. Підготуйте презентацію де слідом за Джералдом Холтоном виділіть критерії розрізнення наукового й антинаукового. – 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. Покладіть в основу підхід Холтона до “тем” (themata) науки. На початку презентації коротко поясніть ідею Холтона про глибинні інтелектуальні теми, що спрямовують наукове мислення. Далі покажіть, що наукове знання спирається на стабільні методологічні цінності (раціональність, перевірюваність, узгодженість), тоді як антинаукове — ігнорує або підмінює їх.
2. Чітко виділіть і зіставте критерії в порівняльній формі. Для наочності подайте критерії у вигляді таблиці або схеми:
 - наукове: емпірична перевірюваність, логічна несуперечливість, відкритість до критики, інтеграція в наукову традицію;
 - антинаукове: апеляція до віри чи авторитету, імунітет до спростування, ізоляція від наукової спільноти, псевдотермінологія. Такий формат допоможе чітко побачити межу між наукою й антинаукою.

2. Підкріплюйте критерії прикладами та історичним контекстом. Використовуйте приклади з історії науки й псевдонауки (астрологія, алхімія, псевдомедичні теорії), показуючи, як за критеріями Холтона одні підходи були інтегровані в науку, а інші — відкинуті. Це зробить презентацію переконливою та зрозумілою.

Питання для самоконтролю

1. Особливості сучасної цивілізації.
2. Як співвідносяться культура і цивілізація.
3. Яка роль науки у формуванні людини цивілізованої?

Тема 3. Інформаційна база наукових досліджень

Завдання 1. Підготуйте презентацію: порівняльний аналіз основних ознак і атрибутів техногенної цивілізації і традиційного суспільства – 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. Чітко визначте базові поняття й критерії порівняння. На початку презентації дайте короткі визначення *техногенної цивілізації* та *традиційного суспільства*. Далі зафіксуйте однакові критерії аналізу (тип мислення, ставлення до природи, роль науки і техніки, соціальна організація, цінності), щоб порівняння було коректним і системним.

2. Використовуйте порівняльні таблиці та схеми. Основний матеріал доцільно подати у вигляді таблиці «техногенна цивілізація — традиційне суспільство», де кожна ознака розглядається паралельно. Це підвищує наочність, допомагає швидко виявити ключові відмінності й спільні риси.

3. Доповнюйте аналіз прикладами та узагальнюючими висновками. Підкріплюйте теоретичні характеристики історичними або сучасними прикладами (індустріальне суспільство, аграрні культури). Наприкінці презентації сформулюйте узагальнення щодо впливу техногенної цивілізації на людину, культуру й довкілля, щоб показати значущість порівняльного аналізу.

Питання для самоконтролю

1. Якими були передумови виникнення науки?
2. Яка відмінність наукового знання Стародавнього Єгипту і Стародавньої Греції?
3. Чи існувала протонаука?
4. Яка відмінність між науковими знаннями і здоровим глуздом?
5. Що первинне – практичний досвід чи теоретичні розмірковування?
6. Який статус апріорних та апостеріорних знань?
7. З'ясуйте різницю у термінах «псевдонаука» та «анти наука».
8. 2. Куди (до науки, псевдонауки чи антинауки) слід віднести астрологію, хіромантію, метафізику, історичний матеріалізм, політекономію, фізику? Відповідь обґрунтуйте.
10. Чи завжди наука відповідає усім критеріям науковості? Чому?
11. Як ви гадаєте, чи можна сучасні природничі та гуманітарні науки вважати різновидом міфу? Чому?
12. Чи є що-небудь спільне між наукою та міфом, і, якщо є, то що саме?
13. Проаналізуйте особливості міфічного. Спробуйте виявити їх у

сучасних природничих і гуманітарних науках чи інших сучасних формах людської діяльності.

14. Наведіть аргументи «за» і /чи «проти» рівноправності науки, міфології, інших форм людської діяльності.

15. Наведіть приклади елементів міфічного світогляду в житті сучасних людей.

16. Проаналізуйте закон трьох стадій О. Конта, наведіть аргументи «за» чи /і «проти» нього.

17. Що слід вважати таким, що пізнається, й таким, що не пізнається?

18. Дайте визначення поняття «цивілізація».

19. Чим відрізняється традиційне суспільство від техногенної цивілізації?

Тема 4. Наука як соціальний інститут.

Завдання 1. Підготуйте презентацію: Цеховість в науці. – 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. Розкрийте поняття “цеховості” в історико-філософському контексті

На початку презентації поясніть, що означає цеховість у науці (закритість спільнот, внутрішні норми, ієрархія, контроль доступу до знання). Доцільно показати історичні витoki цього явища — від середньовічних цехів і академій до сучасних наукових інституцій.

2. Проаналізуйте механізми та прояви цеховості. Виділіть основні ознаки: спеціалізована мова, експертна монополія, рецензування, академічні звання, неформальні наукові школи. Важливо показати подвійний характер цеховості:

- позитивний (забезпечення якості знання, професійних стандартів);
- негативний (консерватизм, закритість до нових ідей, маргіналізація альтернативних підходів).

3. Зробіть акцент на сучасних дискусіях і прикладах. Розгляньте цеховість у контексті сучасної науки: міждисциплінарність, “publish or perish”, відкритий доступ, громадянська наука. Наприкінці презентації сформулюйте висновки щодо того, як цеховість впливає на розвиток науки сьогодні та чи можлива її трансформація.

Питання для самоконтролю

1. Що таке соціальний інститут?
2. Коли формується наука як соціальний інститут?
3. Що таке інституційні форми наукової діяльності?
4. В чому особливість професії вченого?
5. Наука і цифрові технології.

Тема 5. Становлення науки в новоєвропейській культурі

Завдання 1. Підготуйте презентацію про докорінну філософську (онтологічну і гносеологічну) відмінність між філософією, біологією і точними науками. – 2 бали.

Завдання 2. Підготуйте презентацію про етос Мертона (етос класичної науки, CUDOS). – 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Методичні рекомендації до виконання завдання 1:

1. Чітко розмежуйте онтологічний і гносеологічний рівні аналізу. На початку презентації поясніть, що таке *онтологія* (вчення про буття) і *гносеологія* (вчення про пізнання). Далі окремо покажіть, як філософія, біологія та точні науки по-різному відповідають на питання про природу реальності й способи її пізнання.

2. Порівняйте науки за спільними критеріями. Для наочності використовуйте однакові параметри порівняння: предмет дослідження, тип реальності, методи пізнання, статус істини, роль суб'єкта пізнання. Це дозволить виявити принципові відмінності: філософія — рефлексивна й критична, біологія — історично-еволюційна, точні науки — формалізовані й математизовані.

3. Застосуйте схеми та узагальнюючі висновки. Подайте ключові відмінності у вигляді таблиць або діаграм, що чітко демонструють специфіку кожної сфери знання. Завершіть презентацію філософським узагальненням про неможливість зведення філософії до науки та біології — до точних наук, підкресливши унікальність кожного способу пізнання.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2:

1. Почніть з пояснення поняття “етос науки” та контексту теорії Мертона.

На вступних слайдах коротко розкрийте, що Роберт К. Мертон розумів під етосом науки як системою нормативних цінностей, що регулюють діяльність наукової спільноти. Вкажіть історичний контекст формування концепції класичної науки.

2. Структуруйте матеріал навколо принципів CUDOS. Основну частину презентації доцільно побудувати за чотирма нормами:

- Communalism (колективність знання),
- Universalism (універсалізм),
- Disinterestedness (безкорисливість),
- Organized Skepticism (організований скептицизм).

Кожен принцип подавайте окремо з коротким поясненням і прикладами з наукової практики.

3. Порівняйте класичний етос із сучасними викликами науки. Завершіть презентацію аналізом того, як норми CUDOS трансформуються або ставляться під сумнів у сучасній науці (комерціалізація, патенти, “publish or perish”). Це допоможе показати актуальність етосу Мертона та стимулює критичне осмислення теми.

Питання для самоконтролю

1. Визначте основні етапи формування науки як професійної діяльності.

2. Що таке адаптивна інверсія?

3. Які наслідки пранауки як першої стадії генезису науки є найважливіші на вашу думку? Аргументуйте.

4. Які соціальні механізми призвели до розшарування фундаментальної та прикладної науки?

5. Яке значення мало в історії науки виникнення університетів?

6. Дайте визначення та поясніть походження двох стратегій породження знань.

7. Сформулюйте найважливіші передмови та механізми виникнення дисциплінарно-організованої науки.

8. Опишіть основні періоди розвитку філософії науки в контексті розвитку техногенної цивілізації.

9. Визначте сутність повороту в розвитку філософської традиції та виникненні логічного позитивізму, зробленого Людвігом Вітгенштейном.

10. Опишіть особливості філософії науки кінця XX – початку XXI століття.

Тема 6. Методологія та методи наукового дослідження

Завдання 1. Підготуйте презентацію про демаркації в науці. – 2 бали.

Завдання 2. Підготуйте презентацію про атрибути наукового пізнання та визначте його перевагу порівняно з іншими формами пізнання. – 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Методичні рекомендації до виконання завдання 1:

1. Окресліть проблему демаркації та її філософське значення. На вступних слайдах поясніть, що таке *проблема демаркації* — розмежування наукового й ненаукового (або псевдонаукового) знання. Вкажіть, чому ця проблема є ключовою для філософії науки та розвитку наукового пізнання.

2. Представте основні підходи й критерії демаркації. Структуруйте матеріал навколо класичних концепцій:

- верифікація (логічний позитивізм),
- фальсифікація (К. Поппер),
- наукові парадигми (Т. Кун),
- дослідницькі програми (І. Лакатос).

Для кожного підходу коротко покажіть його сильні сторони та обмеження.

3. Застосовуйте порівняльний аналіз і приклади. Для наочності використовуйте таблиці або схеми, що порівнюють критерії демаркації. Підкріплюйте їх прикладами з історії науки й псевдонауки, щоб показати, як різні підходи працюють на практиці. Завершіть презентацію узагальнюючим висновком про складність і відкритий характер проблеми демаркації.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2:

1. Чітко визначте атрибути наукового пізнання. На початку презентації дайте коротке пояснення, що таке наукове пізнання, та виділіть його основні атрибути: об'єктивність, системність, раціональність, емпірична перевірюваність, відтворюваність, критичність. Це створить концептуальну основу для подальшого аналізу.

2. Зіставляйте наукове пізнання з іншими формами пізнання. Для аргументованого порівняння використовуйте однакові критерії щодо буденного, міфологічного, релігійного та художнього пізнання (джерела знання, способи обґрунтування, статус істини). Такий підхід дозволяє чітко показати специфіку та межі науки.

3. Аргументуйте переваги науки через її пізнавальні результати. Підкреслюйте, що перевага наукового пізнання полягає у здатності продукувати надійне, перевірюване й прогностичне знання, яке може бути універсально застосоване. Завершіть презентацію

узагальнюючим висновком про унікальну роль науки в сучасній культурі та цивілізації.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає проблема демаркації в науці?
2. Чи можна сказати, що наукове знання відрізняється від інших форм знання можливістю дослідної перевірки? Чому?
3. Як відбуваються процедури верифікації та фальсифікації наукового знання? У чому різниця?
4. Що таке протокольні судження?
5. Дайте визначення поняттю тривіальні судження? Як зрозуміти вислів: "це судження не має наукового сенсу"?
6. Укажіть атрибути наукового пізнання та визначте його перевагу порівняно з іншими формами пізнання.
7. Укажіть загальнонаукові методи на емпіричному та теоретичному рівнях наукового пізнання.
8. Визначте базові атрибути власне наукового знання та поясніть їх зміст.
9. Визначте базові формальні типи наукового знання та дайте їх характеристику у сферах природничих, соціоекономічних, технічних та гуманітарних дисциплін.

Тема 7. Засновки науки та її структура

Завдання 1. Підготуйте презентацію про відмінність між гуманітарними і природничими науками. – 2 бали.

Завдання 2. Підготуйте презентацію про наукову теорію – 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Методичні рекомендації до виконання завдання 1:

1. Задайте чіткі методологічні рамки порівняння. На вступі коротко визначте гуманітарні й природничі науки, окресливши їхні предмети дослідження. Далі встановіть спільні критерії аналізу (об'єкт пізнання, тип пояснення, методи, роль суб'єкта, характер істини), щоб порівняння було логічним і послідовним.
2. Підкресліть гносеологічні та методологічні відмінності. Розкрийте, що природничі науки орієнтовані на пояснення закономірностей і причинно-наслідкові зв'язки, тоді як гуманітарні — на розуміння смислів, інтерпретацію та контекст. Доцільно показати відмінність між поясненням (*Erklären*) і розумінням (*Verstehen*).
3. Використовуйте порівняльні таблиці та узагальнюючі висновки. Подайте ключові відмінності у вигляді таблиці або схеми, що підвищує наочність матеріалу. Наприкінці презентації сформулюйте висновок про комплементарність гуманітарних і природничих наук у цілісному пізнанні світу та людини.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2:

1. Почніть з чіткого визначення поняття наукової теорії. На вступних слайдах поясніть, що наукова теорія — це логічно впорядкована система понять, принципів і законів, яка пояснює та прогнозує явища реальності. Доцільно показати її відмінність від гіпотези, моделі та емпіричного факту.
2. Розкрийте структуру та функції наукової теорії.

Основну частину презентації присвятить складовим теорії (поняття, аксіоми, закони, ідеалізації, методи виведення) та її функціям: описовій, пояснювальній, прогностичній, евристичній. Це дозволить показати теорію як ключову форму наукового знання.

3. Проілюструйте теорію прикладами та історичним розвитком. Підкріплюйте теоретичні положення прикладами з різних наук (механіка Ньютона, теорія еволюції, квантова теорія). Завершіть презентацію висновком про динамічний і відкритий характер наукових теорій, їх змінюваність і розвиток.

Питання для самоконтролю

1. Що таке гуманітарні і що таке природничі науки? У чому полягає різниця між ними?
2. Назвіть складові елементи наукового знання, проаналізуйте їх місце і роль у науковому пізнанні.
3. Що таке наукова теорія? Які наукові теорії ви знаєте?
4. Яким чином визначаються наукові поняття? Які способи визначення понять використовуються в економічних науках?
5. Проаналізуйте місце і роль гіпотези в науці (в економічних науках).
6. Що таке факт? Чи можливі «голі» факти? Чому?
7. Що таке експеримент?
8. У чому полягають проблеми індукції? Які шляхи можливого їх розв'язання?
9. Що таке гіпотетико-дедуктивний метод? У чому полягають його сильні й слабкі сторони порівняно з іншими методами?
10. Що таке абдукція? Наведіть приклади абдукції в економічних науках.
11. Що таке моделювання? Наведіть приклади використання моделей у економічних науках.
12. Що таке верифікація та фальсифікація? Чи має (якщо має, то які) переваги один з цих методів порівняно з іншим? Чому?
13. Що таке герменевтика? У яких науках використовуються її методи?
14. У яких науках герменевтика набуває онтологічного статусу?

Тема 8. Динаміка науки як процес породження нового знання

Завдання 1. Підготувати презентацію в якій на основі теорії пізнання І. Канта продемонструвати приріст апостеріорного знання. – 3 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Методичні рекомендації до виконання завдання 1:

1. Поясніть ключові положення кантівської теорії пізнання. На початку презентації дайте короткий огляд: розрізнення *апостеріорного* та *апостеріорного* знання, роль чуттєвого досвіду, категорій розуму та синтетичних суджень. Це створить теоретичну основу для демонстрації приросту знання.
2. Ілюструйте приріст апостеріорного знання на конкретних прикладах. Покажіть, як нові спостереження й експерименти (наприклад, у фізиці чи біології) розширюють наші уявлення про світ, використовуючи апостеріорне пізнання. Поясніть, як досвід і спостереження дозволяють перевіряти та коригувати наші знання, що

відповідає кантівській концепції синтетичних суджень.

3. Використовуйте схеми та узагальнюючі висновки. Для наочності застосуйте графічні схеми: “априорне знання → апостеріорне знання → приріст знання”. Завершіть презентацію висновком про роль досвіду та апостеріорного пізнання у розвитку науки, підкресливши динамічність і зростання знання в кантівській філософії.

Питання для самоконтролю

1. Що є наукою на думку П. Фейєрабенда. Що таке «плюралізм в науці»? В чому суть принципу проліферації?
2. Чи існує авторитет в науці? Чи можливий науковий шовінізм?
3. Як впливають наукові співтовариства на роботу вченого?
4. В чому суть девізу «Any thing goes» - припустимо все?
5. В чому полягає суть біоепістемології К. Лоренца?
6. Концепція «гіпотетичного реалізму» К. Лоренца. Що таке наукова теорія на думку К. Лоренца?
7. В чому суть теорія генетичної епістемології Ж. Піаже?
8. Яка відмінність еволюційної теорії пізнання (ЕТП) і еволюційної теорії науки (ЕТН)? Чи існує авторитет понять? Проблема мінливості понять.
9. В чому полягає суть тематичного аналізу науки на думку Дж. Холтона? Ефективність застосування «тематичного аналізу».
10. Що таке «Кейс стадіс» – ситуаційні дослідження? В чому суть цього методу?

Тема 9. Наукові традиції і наукові революції.

Завдання 1. Підготувати презентацію на користь / заперечення думки Пола Фейєрабенда, який вважає, що наука є міфом ХХ століття, вона не має жодних переваг перед іншими міфами. – 3 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Методичні рекомендації до виконання завдання 1:

1. Чітко окресліть позицію Фейєрабенда та контекст його критики науки
На початку презентації поясніть, що Фейєрабенд стверджував: наука — це лише одна з форм знання, яка не має пріоритету над іншими «міфами» чи способами пізнання; вона підпорядкована історичним, соціальним і культурним умовам. Поясніть його концепцію *epistemological anarchism*.
2. Структуруйте матеріал у вигляді “за” і “проти”
 - На користь думки Фейєрабенда: наука не є універсальною, її методи змінюються, часто обмежені культурними та соціальними рамками; наука може ігнорувати інші способи пізнання.
 - Проти його позиції: наука забезпечує перевірюваність, прогностичність, технічний та технологічний прогрес; її знання узагальнюються і відтворюються. Такий двосторонній аналіз робить презентацію логічною і збалансованою.
3. Використовуйте приклади та візуалізацію для ілюстрації аргументів
Підкріплюйте кожну позицію прикладами з історії науки, технологічного розвитку, культурних практик чи псевдонаук. Для наочності застосовуйте схеми, таблиці або діаграми “переваги-

навантаження” для порівняння наукового знання з іншими формами знання.

Питання для самоконтролю

1. Які два періоди у розвитку будь-якої науки виокремив Т. Кун?
2. Що таке парадигма? Які функції і завдання парадигми?
3. В чому полягає суть наукової революції?
4. Яку роль відіграє наукове співтовариство у науковій революції?
5. Чи можливо порівняння і співвіднесення парадигм?
6. Що відбувається з теорією у період нормальної науки?
7. Наукові революції – це прогрес чи регрес у розвитку науки?
8. Революції в науці – це окремі події або перманентні процеси (на думку Дж. Агасі)?
9. В чому полягає побоювання вченого втратити контакт зі своїми колегами і що в наслідок цього може відбутися?
10. Чи консервативні вчені поважного віку? Чи консервативні канони науки?
11. Чи є консерватизм властивістю характеру, чи це властивість мислення?
12. Що таке перманентна революція?
13. Що таке науково-дослідницька програма на думку І. Лакатоса? Яка структура науково-дослідницьких програм?
14. Які функції науково-дослідницьких програм в науці?
15. Які дві стадії розвитку науково-дослідницьких програм виокремив І. Лакатос?

Тема 10. Особливості сучасного етапу розвитку науки.

Завдання 1. Підготуйте презентацію про систему етичних норм Мертона– 2 бали.

Завдання 2. Підготуйте презентацію про концепти трансгуманізму Дж. Хакслі (1957 р.) і біоетика Р. Ван Поттера (1970 р.) які стали симптомом глибокої реконструкції еволюційного ландшафту, в якому протікає процес соціоантропогенезу– 2 бали.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Методичні рекомендації до виконання завдання 1:

1. Поясніть контекст і значення етосу науки
На початку презентації коротко введіть поняття *етосу науки* та поясніть, що Роберт К. Мертон розглядав науку не лише як систему знань, а й як соціальну діяльність, що регулюється певними етичними нормами. Це створює основу для розуміння його концепції.
2. Структуруйте матеріал навколо чотирьох ключових норм (CUDOS)
Основна частина презентації має бути присвячена принципам Мертона:
 - Communalism (колективність знання),
 - Universalism (універсалізм),
 - Disinterestedness (безкорисливість),
 - Organized Skepticism (організований скептицизм).Кожен принцип пояснюйте коротко, ілюструючи прикладами з історії науки або сучасної наукової практики.
3. Зробіть акцент на актуальності та дискусіях у сучасній науці
Завершіть презентацію аналізом того, як норми CUDOS

трансформуються сьогодні: відкритий доступ, патенти, фінансування, «publish or perish». Підкресліть, що розуміння системи етичних норм Мертона допомагає оцінити соціальну та моральну відповідальність науки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2:

1. Чітко окресліть історичний та концептуальний контекст. На початку презентації поясніть соціоантропологічний та культурно-науковий контекст 1950–1970-х років. Представте Дж. Хакслі як автора концепту трансгуманізму та Р. Ван Поттера як засновника біоетики, підкресливши, що обидва концепти відображали занепокоєння людини щодо впливу науки і технологій на соціоантропогенез.

2. Структуруйте матеріал навколо ключових ідей та принципів

- Трансгуманізм (Хакслі): прагнення до свідомого вдосконалення людини через науку і технології, прогнозування еволюційного розвитку людини, моральні та соціальні дилеми.

- Біоетика (Ван Поттер): інтеграція біології, медицини та етики, розгляд довгострокових наслідків науково-технічного прогресу для суспільства та природи.

Використовуйте порівняльну таблицю або схему, щоб показати, як обидва концепти реагували на трансформації еволюційного ландшафту.

3. Проілюструйте актуальність концептів і їхній вплив на сучасний соціоантропогенез

Завершіть презентацію прикладами сучасних проявів трансгуманізму та біоетики: генетичні технології, штучний інтелект, етичні стандарти в біомедицині. Поясніть, як ці концепти стали інтелектуальним симптомом глибоких змін у структурі суспільства, науки та культури, підкреслюючи динамічний характер соціоантропогенезу.

Питання для самоконтролю

1. Чи є техногенна цивілізація необхідною стадією розвитку культури, чи лише одним із можливих шляхів еволюції цивілізації? Відповідь аргументуйте.

2. Яку роль відіграє в житті техногенної цивілізації наука?

3. Охарактеризуйте основні етапи становлення техногенної цивілізації.

4. Чому політична демократія і становлення науки розглядаються як взаємозалежні соціальні явища? Чи можливий розвиток науки в умовах тоталітарних режимів?

5. Чому християнське сприйняття часу стало однією з передумов виникнення концепції соціального і науково-технічного прогресу?

6. Як змінилася соціальна роль науки з переходом техногенної цивілізації до стадії «суспільства ризику»? Чи означають ці зміни зниження масштабів впливу науки і технологій на розвиток суспільства?

7. В які міждисциплінарні сфери втручається проблема геномних досліджень?

8. В чому суть суспільства «ризиків»?

9. Чи працює в сучасній науці принцип етичної нейтральності?

10. Що представляє собою «несанкціоноване» юридичне використання технологій?

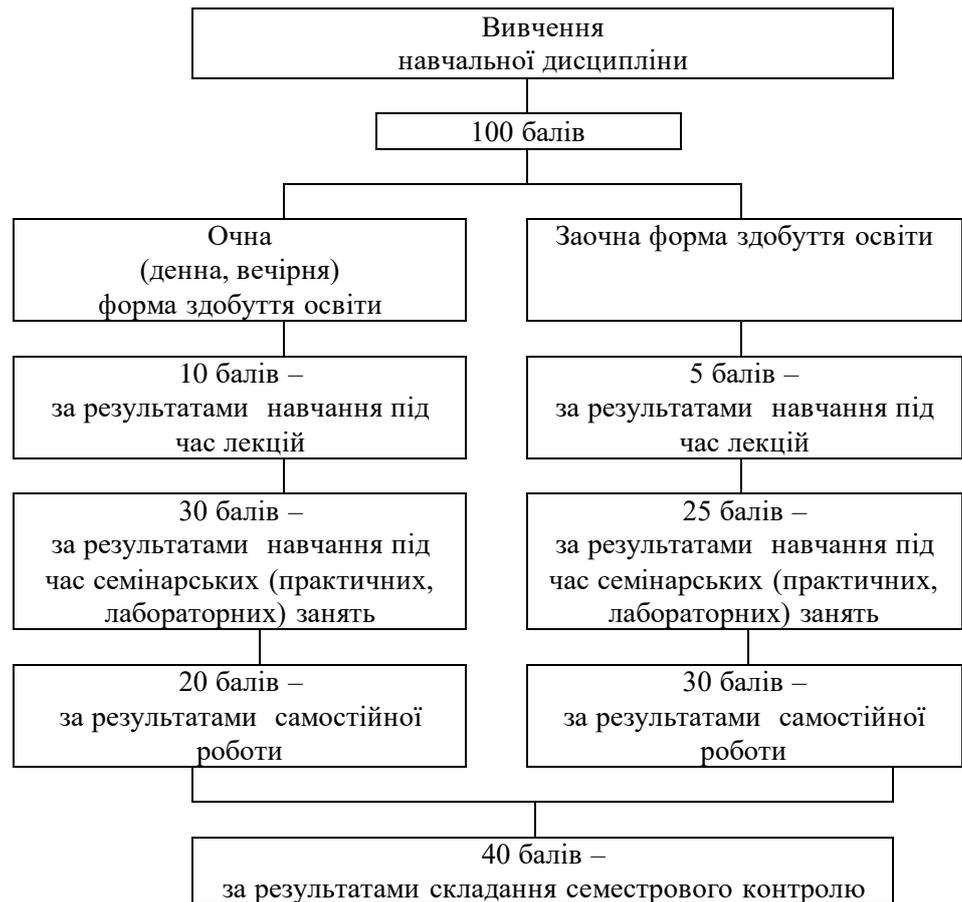
	<p>11. Чи можуть вступати наукові концепції у конфлікт із ментальними установками, етичними нормативами і їх постулатами ідеолого-політичних доктрин і релігійних навчань, що є базовими для даного типу цивілізації?</p>
--	---

Політика та контроль

<p>Політика щодо дедлайнів та здобуття балів за пропущені заняття</p>	<p>Перескладання лекцій та семінарських занять відбувається у порядку, визначеному Положенням про організацію освітнього процесу у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, затверджене рішенням вченої ради від 29.08.2025 р., протокол №1, введене в дію наказом від 29.08.2025 р. № 523/25 (https://surl.li/liuxqd) (у новій редакції).</p> <p>Перескладання лекції: виконання завдання за темою пропущеної лекції.</p> <p>Перескладання семінарських занять: усне опитування по питаннях семінару.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p style="text-align: center;">Питання для підсумкового контролю</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет та основні концепції сучасної філософії науки. 2. Три аспекти буття науки: наука як пізнавальна діяльність, як соціальний інститут, як особлива сфера культури. 3. Сучасна філософія науки як вивчення загальних закономірностей наукового пізнання в його історичному розвитку і в мінливому соціокультурному контексті. 4. Традиціоналістський і техногенний типи цивілізаційного розвитку. 5. Базові цінності традиціоналістського та техногенного типу цивілізаційного розвитку. 6. Наукова раціональність, її історичні типи та цінність. 7. Логікоепістемологічний підхід до дослідження науки. 8. Позитивістська традиція у філософії науки. 9. Соціологічний і культурологічний підходи до дослідження науки. 10. Особливості наукового пізнання. Наука і філософія. Наука і мистецтво. Наука і повсякденність. 11. Роль науки в сучасній освіті і вихованні. 12. Розмаїття підходів до визначення соціального інституту науки. 13. Виникнення науки. 14. Наукове та позанаукове знання: джерела формування. 15. Особливості підготовки наукових кадрів. 16. Історичні етапи розвитку інституційних форм наукової діяльності. 17. Комп'ютеризація науки та її наслідки. 18. Переднаука і наука. 19. Дві стратегії породження знань: узагальнення практичного досвіду і конструювання теоретичних моделей. 20. Світоглядна роль науки в новосередньовічній культурі. 21. Формування ідеалів математизованого та дослідного знання. 22. Передумови виникнення експериментального методу. 23. Формування дисциплінарно організованої науки. 24. Становлення соціальних і гуманітарних наук. 25. Наукове знання як динамічна складна система.

	<ol style="list-style-type: none"> 26. Багатоманітність типів наукового знання. 27. Емпіричний і теоретичний типи знання. 28. Особливості та структура емпіричного знання. 29. Теоретичне знання: структура, первинні теоретичні моделі і закони, парадигмальні зразки вирішення задач. 30. Ідеали і норми дослідження та їх соціокультурна співмірність. 31. Наукова картина світу. 32. Відношення онтологічних постулатів науки до світоглядних домінант культури. 33. Філософські засновки науки. 34. Система ідеалів і норм як схема методу діяльності. 35. Історичні форми наукової картини світу. 36. Картина світу як онтологія, як форма систематизації знань, як дослідницька програма. 37. Філософські ідеї як евристика наукового пошуку. 38. Логіка і методологія науки. 39. Історична мінливість механізмів породження наукових знань. 40. Класичний і неklasичний варіанти формування теорій. 41. Розвиток засновків науки під впливом нових теорій. 42. Роль аналогій в теоретичному пошуку. 43. Процедури обґрунтування теоретичних знань. 44. Проблемні ситуації в науці. 45. Проблема методу в науці Нового часу. (Г. Галілей, Ф. Бекон, Р. Декарт). 46. Формування науки як професійної діяльності. 47. Типи наукової раціональності. 48. Взаємодія традицій і виникнення нового знання. 49. Наукові революції як перебудова засновків науки. 50. Проблема типології наукових революцій. 51. Соціокультурні передумови глобальних наукових революцій. 52. Перебудова засновків науки і зміна сенсів світоглядних універсалій культури. 53. Прогностична роль філософського знання. 54. Глобальні революції і типи наукової раціональності. 55. Історична зміна типів наукової раціональності: класична, неklasична, постнеklasична. 56. Основні риси сучасної постнеklasичної науки. 57. Сучасні процеси диференціації та інтеграції науки. 58. Глобальній еволюціонізм і сучасна наукова картина світу. 59. Нові етичні проблеми науки в XXI столітті. 60. Наука і паранаука.
<p style="text-align: center;">Критерії оцінювання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Положення про організацію освітнього процесу у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, затверджене рішенням вченої ради від 29.08.2025 р., протокол №1, введене в дію наказом від 29.08.2025 р. № 523/25 (https://surl.li/liuxqd) (у новій редакції). 2. Положення про систему рейтингового оцінювання результатів освітньої діяльності здобувачів вищої освіти у Хмельницькому університеті управління та права наказом від 19.02.2019 р. №74/19 (http://www.univer.km.ua/page/Polozhennya_ratings.pdf) <p>Нарахування балів здобувачам вищої освіти з навчальної дисципліни</p>

здійснюється відповідно до такої схеми:



Обсяг балів, здобутих здобувачем вищої освіти під час **лекцій** з навчальної дисципліни, визначається у пропорційному співвідношенні до кількості відвіданих лекцій. Загальна кількість балів визначається за формулою:

$$\sum_{л} = \Phi_{л} / \Pi_{л} \times \text{Мах}, \text{ де:}$$

$\sum_{л}$ – загальна кількість балів;

$\Phi_{л}$ – кількість фактично відвіданих лекцій;

$\Pi_{л}$ – планова кількість лекцій, визначена робочою програмою;

Мах – максимальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може отримати за роботу на лекціях.

Кількість балів, здобутих здобувачем вищої освіти під час **семінарських** (практичних, лабораторних) занять з навчальної дисципліни, визначається за формулою:

$$\sum_{с} = (B_1 + B_2 + \dots + B_n) / n \times K, \text{ де:}$$

$\sum_{с}$ – загальна кількість балів;

B – кількість балів, отриманих на одному занятті;

n – кількість семінарських (практичних, лабораторних) занять, визначених робочою програмою;

K – коефіцієнт, який, як правило, дорівнює 7 (для денної форми здобуття освіти) або 6 (для заочної форми здобуття освіти).

Коефіцієнт K може бути іншим з урахуванням специфіки навчальної дисципліни.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття здобувачеві вищої освіти до відповідного документа обліку

успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

Обсяг балів за самостійну роботу розподіляється пропорційно за виконання 10 письмових робіт (1 письмова робота по кожній темі). Залежно від їх обсягу та складності, здобувач вищої освіти може одержати не більше 4 балів. Загалом за виконання самостійної роботи здобувач вищої освіти заочної форми навчання може одержати максимум 30 балів.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливої кількості їх одержання за виконану самостійну роботу, наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Розподіл балів для самостійної роботи

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер теми										Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
1.	Максимальна кількість балів за одну письмову роботу з відповідної теми	2	2	2	2	4	4	4	3	3	4	30
	Усього балів											30

За семестровий контроль, що проводиться у формі екзамену здобувач вищої освіти може максимум одержати 40 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.6 підпункту 4.5.1 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 серпня 2025 року, протокол № 1).

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані здобувачам вищої освіти відповіді в усній та письмовій формі відповідно на питання, практичного завдання і тестові завдання екзаменаційного білета, наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Розподіл балів для семестрового контролю

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань екзаменаційного білета / кількість балів			Разом балів
		1	2	3	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на теоретичне питання	10,0	-	-	10,0
2.	Максимальна кількість балів за відповідь на проблемно-аналітичне питання	-	15,0	-	15,0
3.	Максимальна кількість балів за методологічне завдання	-	-	15,0	15,0
	Усього балів	10,0	15,0	15,0	40,0

	<p>Підсумовування балів за результатами вивчення навчальної дисципліни здійснюється після проведення семестрового контролю (складання семестрового екзамену).</p> <p>Семестрова оцінка обчислюється шляхом додавання набраних здобувачем вищої освіти балів з поточного та семестрового контролю.</p>
Можливість визнання результатів неформальної освіти	<p>Здобувачу вищої освіти визнаються результати неформальної освіти за тематикою, пов'язаною з навчальною дисципліною, у порядку, визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти ((https://surl.li/fxneax) (за умови наявності сертифікату). Кількість зарахованих балів залежить від тематики онлайн курсу.</p> <p>Здобувачу вищої освіти можуть визнаватись результати участі у: конкурсі, науково-практичній конференції, тренінгу, турнірі, брейн-рингу тощо. Оцінювання результатів неформальної та/або інформальної освіти здійснюється відповідно до обсягу та складності виконаних завдань, а кількість балів визначається викладачем навчальної дисципліни.</p>
Політика академічної доброчесності	<p>Розділ «Академічна доброчесність» на сайті Університету http://univer.km.ua/page.php?pid=188</p>
Політика врегулювання конфліктів	<p>Етичний кодекс Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, затверджений рішенням вченої ради університету 27 травня 2020 року, протокол № 9, введений в дію наказом від 27.05.2020 р. № 201/20 (http://univer.km.ua/doc/Etichniy_kodeks.pdf)</p>
Зворотній зв'язок	<p>1. Під час аудиторних занять, консультацій. 2. За допомогою анкетування після завершення вивчення навчальної дисципліни, регулярних анкетувань здобувачів вищої освіти, що проводяться в університеті.</p>

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

РОЗРОБНИКИ	професор кафедри теорії та історії держави і права, доктор юридичних наук, професор Віктор САВЕНКО
ГАРАНТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	Професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, доктор економічних наук, професор Віктор СИНЧАК
СХВАЛЕНО	рішення кафедри теорії та історії держави і права 28 жовтня 2025 року, протокол № 3.